

Pola
Bern

**OGLEDALCE,
OGLEDALCE**

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Paula Byrne

MIRROR, MIRROR

Copyright © Paula Byrne 2020

All rights reserved.

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za Kristinu Mari

Sestra ti je i ogledalo – i suprotnost
Elizabet Fišel

Ogledala iz Lora bila su tako podrobno napravljena da su stekla glas kako uvek govore istinu i postala omiljeni poklon na evropskim kraljevskim i plemićkim dvorovima. Jedinstveno, ogledala su pritom govorila, u izrekama nalik onoj što stoji u gornjem uglu rama: Elle brille à la lumière (Ona blista na svetlosti – Ona je takva lepotica).

*Karlhajnc Bartels, Snežana i sedam patuljaka:
o bajkovitosti Špesarta (Lor na Majni, 2012)*

Ne znam ko je raširio glasinu kako Mars treba da se sudari sa Zemljom tog leta 1938... sledećeg leta, tok ljudske istorije nije promenio Mars, već jedan čovečuljak u Berlinu.

*Marija Riva, Marlen Ditrih iz pera njene ćerke
(Njujork, 1993)*

Prolog

Berlin, 1993.

*Die Deutsche Kinemathek*¹

Kada je zid pao, majka je još bila živa, ali iznela je samo ovu opasku: „Isplakala sam sve suze za Nemačku. Osušile su se i umila sam se.“ Imala je najdražesnije lice od Helene Trojanske, ali njena lepota je bila u letu, kao Nika sa Samotrake.

Kada je umrla sama, u svom pariskom stanu, nije ostavila testament. Njesni milioni su bili potrošeni. Ali svu svoju imovinu sačuvala je u kartonskim kutijama: šešire, marame, haljine, cipele, satove. Razvrstala sam 45.000 stranica prepiske, 16.500 fotografija i više od 3.300 tekstilnih predmeta, i poslala sve što imam Nemačkoj kinoteci.

Konačno su joj odavali počast. Najpoznatijem i najozloglašnijem detetu Berlina. Nikada nisam mogla da je zamislim kao devojčicu. Bila je boginja; nedokučiva, nedostižna. Kad sam bila dete imala sam lutku po imenu Hajdi. Bila je to prekrasna lutka,

¹ Nem.: Nemačka kinoteka. (Prim. prev.)

zlatokosa, i niko je nije mogao voleti više od mene. Ali svakoga dana molila sam se da nikada ne dobijem ćerku. Lutke ne osećaju bol. Ne mogu se povrediti. Plašila sam se ženske dece. Ne bih umela da budem majka tako složenim stvorenjima.

A sada je poslata i poslednja kutija. Kada uđem u muzej, nađem se u predvorju sa ogledalima, nalik kutiji za nakit. Sa zidova se odražava stotinu mojih likova. Već sam stara. Vidim elegantnu, sedu gospođu u otmenom kostimu. Oči su svuda, i u iznenadnom naletu tuge i jasnoće, znam kako je sigurno bilo njoj. Kad su svaku stranu, svaki ugao njenog života fotografisali, snimali, analizirali i procenjivali. Nikuda da pobegne, i nigde da se sakrije. I sad razumem šta je htela da kaže kad mi je rekla: „Kater,² ubili su me fotografisanjem.“

² Nem.: *Kater* – Mačak. (Prim. prev.)

Đavo je žena

Čudno je kako se sećam svakoga ko je ikada bio dobar prema meni.

Kada se sada osvrnem, vidim tako mnogo, ali pretpostavljam da je tako za većinu ljudi. Onda kada smo otišle u Hollywood, nikada nisam znala koliko imam godina. To je zato što mi je majka stalno menjala starost, te nikada nisam imala priliku da proslavim rođendan. Za njene prijatelje i obožavaoce bila sam beba, za druge mlada devojka od devet, ili možda osam godina. Znala sam samo da imam najlepšu majku na svetu a da sam ja ružna.

Lice mi je bilo prekriveno bubuljicama. Majka je krivila pecivo s kremom koje sam jela. Bila je to jedna od stvari koje sam najviše volela u vezi sa Amerikom: hrana. Za doručak, služavka mi je donosila naslagane palačinke s javorovim sirupom i mućenim maslacem. „Sa strane“ su bile trake slane slanine. Američki vafli sa slatkom pavlakom i borovnicama. Divotica!

Majka me je streljala pogledom, pijuckajući vodu pomešanu s gorkom solju. Tako je ostajala mršava kao prut.

„Požuri, srce. Stigla su kola. Ona sekapersa će plakati sebi u kafu budem li zakasnila makar i pet minuta.“

Glumački partner joj je bio Englez. Neki Piter. Sve u svemu, nije volela Engleze, „debeli, beli članci na nogama, prsti kao nepečene kobasice“. Bila je opsednuta lepotom sopstvenih vitkih članaka. „Aristokrate imaju tanke članke, samo seljaci imaju debele.“ Dok je to govorila, optuživački je gledala moje debele članke.

Bilo mi je žao majke jer je rodila tako obično dete. Bila sam pljunuti otac, ali ono što je kod muškarca naočito kod žene je obično. Za trpezarijskim stolom gde smo na brzinu doručkovale, videla sam svoj odraz u ogledalu: visoko čelo, veliki pljosnat nos i duboko usađene oči. Zbog gustih obrva izgledala sam kao da sam večito ljuta. Kosa mi je bila tanka i svetle nijanse đumbira. Imala sam mrljaste smeđe pege koje sam pokušavala da skinem limunovim sokom. Nikada mi nije upalilo. Ali imala sam prekrasne usne, sa Kupidonovim lukom. Bila je to jedina crta lica koju sam nasledila od majke. Tada sam zaključila da će možda biti najbolje izbegavati ogledala.

Kao i obično, išlo se rano. Od majke se očekivalo da u pet ujutru bude u šminkernici. Kola i vozač su već bili ispred kuće. Te sedmice počeo je da duva vruć vetar Santa Ana, a bregovi Holivuda bili su oštih ivica i boje slonove kože. Međutim, jutarnji vazduh je bio hladan i umotala sam majci noge u toplu ćebe. Na putu za studio govorila je bez prestanka: „Pozorišnim glumcima je lako, oni imaju sreće, ne moraju da tumače ljubavnu scenu u devet ujutru nakon što su od šest bili u šminkernici.“

„Ne treba uzimati ozbiljno nijednu zemlju koja od psa može da napravi filmsku zvezdu.“

„Džin Harlou je bila na večeri. To ti pokazuje koliki je stepen inteligencije bio tamo sinoć.“

„Odvratna zemlja ova Amerika.“

Majka je uvek bila napeta za vreme pretprodukcije. Ja sam slušala i klimala glavom, smešila se i trudila se da mi ne pripadne muka od vožnje kolima. Čeznula sam za studiom, i brujanjem stolarske testere. Samo tada sam znala da sam kod kuće.

Ona se zatim požalila kako joj nisu poslali nijedan crtež, kako njena frizerka Neli nije videla ni jednu jedinu skicu za periku. Fon Goldberg,³ zna, i dalje prilagođava scenario. Šta rade svi u *Paramauntu*? Kriju boce džina V. K. Fildsa?⁴

Stigosmo ispred kapije u Aveniji Bronson. U ono vreme – pre velikog zemljotresa – čuveni zasvođeni ulaz bio je uokviren raskošnim kamenim zvonikom. Klimnuh glavom Šekspiru na frizu, koji kao da je predsedavao parcelom studija.

„Dobro jutro, gospođice Madu. Dobro jutro, gospođice Kater.“

„Hari, vodi me pravo u fundus. Moram da razgovaram s Travisom.“⁵

„Da, gospođice Madu.“

Toga dana postala sam majčina garderoberka.

Poput većine devojčica, mislila sam da mi je majka savršena. Samo što je moja i *bila* savršena. Svi su mi to govorili, a ona je to dokazivala svojim licem i telom. Valjda zato nikada nikome nisam rekla istinu. Ko bi mi poverovao? Čudno je kako ljudi neće da misle ružno o onim lepima.

Sećam se prvog puta kada je majka otišla na aerodrom pun „civila“ – to jest, ljudi koji ne pripadaju „holivudskim krugovima“. Zgrozila se tom ružnoćom, svakidašnjošću, mesnatim telima. Iz sveg glasa uzviknula je, svakome koga zanima da sluša: „Nije ni čudo što nas toliko plaćaju!“

³ Reč je o Jozefu fon Šternbergu (*Josef von Sternberg*), rođenom kao *Jonas Sternberg* (1894–1969), režiseru s kojim je Marlen Ditrih najviše saradivala na početku svoje filmske karijere. (Prim. prev.)

⁴ *William Claude Dukenfield*, poznatiji kao *W. C. Fields* (1880–1946) – američki komičar, glumac, žongler i pisac. (Prim. prev.)

⁵ *Travis Banton* (1894–1958) – američki kostimograf, možda najpoznatiji po dugoj saradnji sa Marlen Ditrih i Jozefom fon Šternbergom. (Prim. prev.)

U kasnijim godinama, kad je izašla iz filmske industrije, zbunjivale su je moderne glumice, koje su se uzdale u to da će im uspeh obezbediti darovitost, a ne dobar izgled. Nije da je istinski marila za svoju lepotu; ona je bila roba: „Ja prodajem glamur. Toga imam u zalihama.“ Majka je volela svoje krilaticice: „Mila, nisu ove noge tako lepe; samo znam šta da radim s njima.“ Još jedna omiljena: „Ono Moguće radimo odmah. Ono Nemoguće će možda potrajati malo duže.“ I još jedna: „Dok god si s majkom, nikada te ne može zadesiti nikakvo zlo.“ Ali najviše je volela ovu: „Kater, ne zaboravi, ogledalo nikad ne laže.“

Naći ću te jednog dana

Evo ih dolaze, dežmekasta ćerka kaska pored nje, prasence na putu za pijacu. Ulaštali su me i uglačali kako bih bilo spremno za nju. I svuda idem s njom. Svima im trebam, zvezdama i zvezdicama, ali niko me ne voli više od Madu. Osećanje je uzajamno. Moja strast prema njoj ostaje nenarušena. Čak i kad je umorna, čudesno je lepa. Živim za trenutke kada se zagleda u mene i kad postanemo jedno.

Madu treba da igra rusku caricu. Možda najpoznatiju ženu svih vremena: Katarinu Veliku. Gospodin Goldberg (svi znaju da je ono *fon* dodao kako bi ličio na plemića) nije mogao da odoli. I ko bi mu zamerio, dragi moji? Preobražaj iz prostačke kurve u vrhovnu vladarku jednostavno je presladak.

Naravno, njegova zvezda ne može da predvidi ulogu dok najpre ne napravi odeću. Svaki biserčić, svaka šljokica, svako pero mora da bude savršeno. Srediće je Travis, šef fundusa, čovek neopisivog i neuništivog šarma. Travis se oblači besprekorno, kao engleski gospodin, i zrači otmenom muževnošću. Uvek izgleda kao da je upravo sišao s jahte, za razliku od one prostačke varalice gospodina Moziza *fon* Goldberga, koji liči

na *šmata*⁶ krojača Jevrejina. Nikad ne veruj muškarcu kratkih nogu, uvek kažem ja, mozak mu je preblizu zadnjici.

Travisove sobe su izvrsne; zidova prekrivenih knjigama i pune starina. Ja stanujem u desnom uglu: ogromno ogledalo koje se pruža do poda, oivičeno sijalicama. Ćerka nikada ne gleda prema meni, brižljivo izbegava moj pogled. Pa dobro, ko joj može zameriti kada izgleda kao mala morska svinja?

Madu gleda pravo u mene i govori.

„Mora da izgleda mlada, Travis. Ali ko će poverovati da je Madu devičanska? Moraš da preuveličaš lik. Za rane haljine trebaju nam faltice i karneri. Onda kasnije, kada bude stigla u Rusiju, trebaće nam bunde; samurovina, nerc, hermelin, polarna lisica, ne činčila. Ona je tako vulgarna, tako Garbo.“

Travis se kikoće: „Kater, najdraža, uzmi sendvič. Američki standardni, jaje na belom hlebu. Ukusan je.“

Madu mu upućuje kritički pogled. Ne voli da joj drugi ljudi hrane dete: „E sad, gde su one skice? Kater, položi ih na pod da možemo da vidimo.“

Madu ispusti uzdah zahvalnosti dok pažljivo proučava prelepe dizajne: „Travis, dušo, crna plišana haljina ukrašena hermelinom izgleda veličanstveno, ali mora da bude zelena kao boca. Razumeš? Bolje će se snimati. A krzno treba da bude nerc, bela boja hermelina previše će odvlačiti pažnju na tamnom materijalu.“

„Joan,⁷ draga moja, jesi li sasvim sigurna za tu tamnozelenu?“

Travis je jedan od malobrojnih probranih ljudi koji smeju da je oslovljavaju po imenu, kao što je ona jedna od malobrojnih probranih ljudi koji gospodina Goldberga smeju da oslovljavaju po imenu, koje ona skraćuje u Mo.

⁶ Jidiš: *schmatta* – jeftin. (Prim. prev.)

⁷ Joan Madu (*Joan Madou*) – glavni ženski lik iz Remarkove *Trijumfalne kapije*, koja je bila posvećena Marlen Ditrih, mada je glavnu ulogu u ekranizaciji dobila Ingrid Bergman. (Prim. prev.)

„Naravno da jesam, srce. Sigurno se sećaš koliko je teško osvetliti crnu boju. Venčanica je dobra. Starinska srebrna čipka je savršena, kao i beli biserčići i dijamanti. Ali obruči treba da budu širi. Treba da proverim širinu vrata. Mo će morati da ih napravi veća. Šubara ne sme da pada preko lica, lice je važno, Travise, ne šubara. Kater, idemo da pitamo Moa za vrata.“

Pre nego što ode, okrene se da me pogleda, i tu, odražena u meni, nalazi se njena slika. Venera ne bi mogla izgledati ljupkije. Joan Madu: najlepša si od svih.

Grimizna carica

O, čoveče, eto ga. Poznati miris piljevine koji visi u kalifornijskom vazduhu u to rano jutro. Onda sam prošlišala kroz vrata studija i ušla u ledeni Sankt Peterburg. Bio je baš gužvanjac; konji što njište, kamere koje se guraju unaokolo na točkićima, stolari koji pomeraju daske, majstori visoko gore, na merdevinama i skelama, koji postavljaju rasvetu na mesto. Osećao se miris lepka, smole za lepljenje veštačkih dlaka i odvratni zapah lepljivog, veštačkog snega.

Na sredini zimskog seta nalazila su se prelepa kola od ebanovine, kraljevska kočija. Njeni srebrni fenjeri svetlucali su na jarkoj svetlosti, a zaprega od osam crnih ždrebaca napinjala je teške, raskošne amove. Statisti, obučeni kao ruski vojnici s blistavim crnim brkovima, sedeli su dokono i čekali ili mazili svoje sibirske konje. Kasnije sam čula da su to poniji za polo, iznajmljeni od kluba *Rivijera*, koji su, ljubaznošću frizera, dobili veštačke grive i repove. Ali, što bi majka rekla, zašto kvariti privid ćelavom istinom?

Kad sam došla u Ameriku, upravo me je Mo naučio prve važne engleske reči; *frizura i šminka, fundus, Garderobna ulica*,⁸

⁸ Engl.: *Dressing Room Row* – reč je o uličici u studiju u kojoj se nalaze privatne prikolice/garderobe filmskih zvezda. (Prim. prev.)

studio, postavljajući kulisa. Majka je zahtevala da kod kuće govorimo nemački, a čak su nam i služavku poslali iz Berlina. Majka mi nije dala da pohađam školu iz više razloga, a jedan od njih bilo je to što nije želela da govorim engleski sa američkim naglaskom. Ali Mou je bilo jasno kako moram probati malo da se uklopim, u tom čudnovatom svetu uobrazilje koji je „Holivud“.

Na vratima kočije bila je majčina dublerka, u imitaciji ogrtača, od smeđe veverice, ne od ruske samurovine srebrnog vrha koju je majka neizostavno tražila. Nastavila je da se šali na račun direktora studija i njegovog krznarskog porekla.

„Srce, zna on koliko košta dobro krzno. Ali opkladila bih se da nikada nije šio pravu samurovinu.“

Zakikotala se, a oči joj pakosno zasvetlucaše. Obožavala je da zeza čelnike studija. Oni bi pobesnili kada bi saznali za skupu samurovinu. Bilo je krasno zamišljati tu pomisao: „Ali, gospodine Zukore, mislila sam da *volite* krzno.“ Majka je pogledom pretraživala set u potrazi za svojim režiserom, dok ga nije našla opkoračke na mikrofonskom stalku, nalik veštici na metli.

„Ogledalo, Kater.“

Držala sam ga podignuto dok se ona pokrivala ogrtačem od samurovine i navlačila kapuljaču na zlatnu kosu. Dot iz šminkernice namazala je glicerin na te savršene usne i, uz: „Pripravni smo za vas, gospođice Madu“ pomoćnog režisera, bila je spremna.

Stajala je sasvim nepomično, ispred vrata kočije, gledajući u čudu Sankt Peterburg u dubinama zime. Poslednji put kada sam bila u studiju, bila sam u Šangaju. Sećam se kako je Mo slikao obličja oblaka na vrhu prave parne lokomotive. Nisam morala da idem ni u pravu Kinu ni u pravu Rusiju. Sve to imala sam baš ovde. Onog dana u Kini, naučila sam, kada režiser izgovori reči: „Tišina na setu“, da se ne usudim da mrdnem, čak ni da dišem.

Majka je mogla satima da stoji nepomično a da ne mora da ode ni u toalet. Bila je nepokretna kao kip, isto kao kraljica Hermiona u mojoj knjizi o Šekspiru. I to je bila zimsko bajka. Kraljicu su optužili za neki prestup i, kako bi osvetila muža,

ona se zaključala na šesnaest godina da bi se vratila kao kip koji čarolijom opet postaje ljudsko biće – tačno pred publikom.

Baš je s toľko isto života dostojanstvena – života topla koliko hladan je sad on – stajala...⁹

Stajala sam u senkama, vrpoljeći se, stežući njeno ručno ogledalo. Travis mi je napravio beli mantil, u čast mog novog zanimanja kao „pomoćnice gospođice Madu“. Źeludac mi je krčao i stenjao. Bila sam tako gladna. Nadala sam se da niko ne čuje. Menza je imala novi sendvič. Pitala sam se hoću li smeti da popijem i koka-kolu. Ili neki predivni mlečni šejk od vanile, sa sladoledom. Misli su mi bludele.

„Šminka.“

Na te reći odjurih na postavljeni set. Majka je uzela ručno ogledalo i pomno proučavala lice. Veštačka trepavica joj je pala na obraz. Ona je umešno ukloni, vrati ogledalo i osmehnu mi se. Dobro sam se pokazala. Umakoh nazad u senke.

„Stop. Kupljeno.“

Po povratku u majčinu garderobu sve je vrvelo od delatnosti. Znala sam da je priliv tankih belih kutija sa cvećem prvi znak da se bliži početak snimanja. Režiser joj je uvek slao tuberoze ili bele jorgovane, studio je slao zevalice ili ljiljane, novi glumački partner poslao joj je crvene ruže, opasna greška, jer se gnušala crvenih ruža, naročito „američke lepoticе“. Obožavala je žute ruže, ali one su se poklanjale samo na kraju ljubavne veze. Nikada na početku.

Ruže sam izdvojila da ih dam služavki, pa počela da razvrstavam čestitke uz cveće, ne kako bi majka mogla da pošalje zahvalnice, već kako bi znala ko je *zaboravio* da pošalje cveće.

Tog jutra uletela je u garderobu naoružana belim sirćetom i izbeljivačem. Preuzimala je na sebe da izriba svaku prostoriju

⁹ Viljem Šekspir, *Zimska bajka*, peti čin, scena treća; preveli Borivoje Nedić i Velimir Živojinović, Celokupna dela Viljema Šekspira, Kultura, Beograd, 1966. (Prim. prev.)

u kojoj će boraviti. Na klozetsku dasku nikada nije sedala iz straha da ne dobije neku bolest. Posle više godina otkrila sam razlog za njenu paranoju. Tada je to bila samo još jedna tajna koju treba kriti „od Deteta“.

Onda smo raspakovale kutije. Sve su bile obeležene na nemačkom kako bismo samo mi razumele njihov sadržaj. U prvoj kutiji nalazio se njen afrički lutak, njena srećna maskota, njen „divljak“. Dobila ga je na poklon od Moa i stajao joj je na toaletnom stočiću, naslonjen na ogledalo. Uvek smo ga prvog otpakivale i poslednjeg pakovale. Nikada mi se nije dopadao.

Uostalom, imala sam sopstvenu lutku, svilenkaste svetloplave kose, nalik majčinoj, i ogromnih plavih očiju. Moju Hajdi. Majka je govorila da je veoma skupa. Bila je iz poznate prodavnice u Ulici Ridžent u Londonu. Kad bih joj pritisnula trbuh, viknula bi „mama“. Imala je sopstvenu odeću: garderobu za svaku priliku. Obožavala sam da je oblačim i svlačim. Niko nije mogao biti bolja majka nego ja svojoj lutki. U posebnim prilikama dozvoljavala sam joj da spava sa mnom u krevetu.

Travis, jedan od najdražih majčinih prijatelja, pravio je za lutku odeću koja je bila minijaturna verzija one koju je pravio za majku. Čak je napravio Hajdi pravu bundu od samurovine i muf od istog materijala da joj bude toplo. Umotao bi odeću za lutku u tanku maramicu, pa je uvezao rebrastom ružičastom trakom. Travis je bio čovek koga zanimaju pojedinosti. Rekao mi je da se rodio u Teksasu, gde muškarci jašu konje i nose kaubojske šešire, čak i u kancelariji. Obraćao mi se kao odrasloj osobi, a kada ne bih razumela neku englesku reč, izvadio bi olovku i nacrtao sliku da je objasni.

Travis je imao tajnu. Kada je mislio da niko ne gleda, izvadio bi pljosku i sipao sebi u kafu tečnost boje ćilibara, dok su mu se ruke tresle. Imao je prelepe ruke; vitke i elegantne, sa savršeno uglačanim noktima. Na malom prstu nosio je zlatno-crni prsten. Mislim da je znao da ga gledam, ali znao je i da ga nikada neću odati. Bila sam vična čuvanju tajni.

Nakon što sam otpakovala majčinog lutka divljaka, skinula sam Hajdi i navukla joj belu čipkanu spavaćicu. Očešljala sam joj dugu plavu kosu četkom za lutke od pravog srebra. Ubacila sam je u krevetac. Onda sam se vratila na posao.

Majka i ja smo raspakovale vaze, gramofon, ploče, pepeljare, tabakere, nalivpera, olovke, papir za pisanje, posebne vešalice s jastučićima, peškire, prostirke za kupatilo, termose. Na policama su ubrzo stajali poređani njeni termos i s goveđim čajem i pilećom supom. Majka je bila jedina zvezda čijoj garderobi je bila pripojena njena sopstvena kuhinja. Na šporetu bi se krčkao njen čuveni gulaš, ispunjavajući vazduh mirisom kima i slatke paprike.

Sa majkom sam svakodnevno išla u studio zbog malog Lindberga koga su oteli i ubili u šumi. Histerična od straha, majka je unajmila telohranitelja koji je stajao ispred njene garderobe. Kako bih imala šta da radim, majka mi je davala spisak dužnosti.

Izglancaj cipele

Dodaj šnale

Sipaj kafu (ujutru)

Sipaj šampanjac (uveče)

Razvrstavaj čestitke uz cveće

Otvoraj poštu

Stavljaj dugmad za manžete u kutije

Zarezuj olovke za oči od crnog voska

Ispravi cilindar (ova mi je verovatno bila omiljena)

Jedina dužnost koju nisam preterano volela bila je da sređujem njen sto za šminkanje. Vazda je bio zatrpan pakovanjima hladne kreme, bočicama parfema fajlhen no. 37, šminkom, četkama, sunderima, fotografijama i divljakom koji je piljio u mene svojim crvenim okicama.

Odvračala sam pogled od srebrno-crnog staklenog triptiha... ne smem da mu zapadnem za oko. Ali znala sam kako me gleda, kako se trudi da mi se ne smeje, kako obuzdava prezir.

Dopada mi se Amerika

U Holivudu se brzo smrkne. Dete izuva majci cipele i ostavlja ih da se ohlade. Kasnije će u njih nagurati papirne maramice i odložiti ih u vreće od antilopa. Madu se stavljaju papuče na noge; ona je u otmenoj svilenoj svetložutoj kućnoj pidžami, sa ukrasima od crnog pliša.

Gleda me, utrostručenog odraza. Sveto Trojstvo. Lice joj je obrubljeno nimbusom svetlosti. Natrljava hladnu kremu, briše je flanelskim peškirićem, pa se opet zagleda duboko usredsređena. Koža joj je bleđa, neznatno ružičasta, providna kao najfiniji porcelan. Liči na lepog dečaka. Na lepe muške trojke. Božanstveno. Tiho pevušim:

*Zaluđena momkom
Znam ga je glupo biti zaluđena momkom
Sa srebrnog ekrana
Ludo mi srce topi svaka mu scena odigrana...¹⁰*

Madu diže slušalicu. Kao i obično, zakazala je poziv mužu koga nikada ne viđa, koji je ostao u Evropi: „*Papi*,¹¹ srce,

¹⁰ Iz pesme „Mad About the Boy“ Dajne Vašington. (Prim. prev.)

¹¹ Nem.: *Papi* – tata. (Prim. prev.)

Ševalije mi je rekao kako Lombardova miriše na jeftini talk puder, pa sam ga pitala: 'Gde si ga namirisao?' Naravno, ostao je zatečen i nije mogao da odgovori. Možeš li da mu zamisliš lice? Mo je bio veličanstven danas. Znaš li šta mi je rekao? 'Niko te ne osvetljava kao ja, jer te niko ne voli kao ja.' Onaj poslednji film bio je promašaj. Nama je mesto jednom s drugim. Sa ovim filmom ući ćemo u istoriju. *Ona* nikada nije bila lepša, ali sve zavisi od Moa.“

Dete sipa čašu šampanjca iz kible, i stavlja je na *poudreuse*.¹² Čita nešto; bajke braće Grim; sigurno će preskočiti *Snežanu i sedam patuljaka*. Mljacka čips, trpa ga u gubicu, u alavim, debelim šakama.

Mađu škilji u svoj odraz, a zatim se opušta u stanje sanjivog posmatranja dok i dalje razgovara telefonom: „Piter ima seksepila kao činiya preostale krompir-salate. Razume se, Mou je drago zbog toga. Tako je ljubomoran, za razliku od tebe, papi, koji imaš svako pravo da budeš ljubomoran, ali nikada nisi. Moram sada da idem. Šaljem ti poljupce.“

Mađu je večeras vesela i šaljiva, ali ja prvo nisam zaboravilo njenu patnju kada joj je režiser pobegao. Sećanje žestoko istrajava kada su takve prilike posredi. Iznova i iznova, kasno noću, umorna i sama, ona se zagleda u mene, očiju poluzatvorenih u prisećanju, i priča mi, priča sebi, tu priču. Kako ju je Mo otkrio na prljavim berlinskim uličicama, doveo je u Holivud, napravio od nje zvezdu, a onda je ostavio na milost i nemilost tog zmijskog gnezda.

Imala je samo devetnaest godina i bila majka male devojčice kada se na berlinskoj stanici Lerter ukrkala u voz za brod do Njujorka, za čim je usledilo dugo putovanje vozom do Pasadene. Čovečuljak se zaprepastio kada ju je prvi put video u sivom dvodelnom odelu, da izgleda kao lezbijka; naložio joj je da smrša i da kupi bolju odeću.

¹² Fr.: toaletni stočić. (Prim. prev.)

Tek tako – „smršaj“ i, pošto je dobar vojnik, to je i učinila. Prestala je da jede. Propušila je, pijuckala goveđi čaj i toplu vodu s gorkom solju i pila beskrajne šolje kafe. Gadila se američke kafe, ali ipak je pila tu „muvlju mokraču“.

Moa obožava, i neće da poveruje u priče kako je on svoj radni vek počeo kao potrčko u jednom njujorškom skladištu za proizvodnju čipke. U njenim očima on je bio genije aristokratskog pruskog porekla. Njen spasitelj.

U Holivudu je počeo da se bavi rasvetom. Prezirao je većinu glumaca. „Režiranje glumaca predstavlja upražnjavanje *lutkarstva*“, govorio joj je. „Suština je u svetlosti i senci.“

Onog prvog dana na postavljenom setu požalio se na njen slovenski nos. Osmehnuo se, izvadio bočicu i naslikao joj srebrnu crtu po sredini nosa – onda se popeo na set da namesti jedan maleni reflektor tako da joj iznad glave sija pravo na tu crtu, smanjujući nos za trećinu.

Madu je brzo učila. Od tog trenutka sela bi ispred mene ili nekog drugog ogledala i nacrtala belu liniju uzduž po sredini nosa (u nijansi svetlijoj od osnove), i oivičila unutrašnji rub donjeg očnog kapka belom masnom bojom – služeći se zao-bljenim krajem tanke ukosnice.

Onda bi povrh sveće držala tanjirić, na čijoj bi se donjoj strani napravila crna ugljenična mrlja, i umešala nekoliko kapi vunenog voska. Ugrejan i pomešan sa čađu, činio je savršenu maskaru za kapke, koju je ona nanosila šnalom – debelo na osnovi, pa sve tanje gore prema obrvi.

To je zajedno tvorilo onaj čuveni izgled, ono zagonetno lice izvajanih obraza. Igra svetlosti i senke stvorena difuznom rasvetom. *Niko te ne osvetljava kao ja, jer te niko ne voli kao ja.* On je slikar kjaroskura koji sve vidi u odnosu svetlosti i senke. Postavlja svetlo, a tek onda gradi scenu oko njega.

Ko bi se još setio da koristi koprene i mreže za pravljenje senki? Na čuđenje ekipe, on vadi cigaretu i progoreva rupe na mreži kako bi svetlost sijala kroz pojedina mesta. Zatim, kada

bude zadovoljan, smešta je na svetlo koje je napravio za nju. On je mađioničar, vajar. Ona je Galateja, kože bele kao mleko. On je Pigmalion. *Her direktor*,¹³ njen gospodar, Gospodar Svetlosti. Ona je njegova poslušna robinja.

Zajedno stvaraju čaroliju. To je savršeno partnerstvo. On je zaljubljen u sliku na srebrnom ekranu, a zaljubljena je i Madu. Ali u tom odnosu postoji i treća osoba. *Moi*.¹⁴ Ja sam ogledalo, koje nikada ne laže.

¹³ Nem.: *Herr Direktor* – gospodin režiser. (Prim. prev.)

¹⁴ Fr.: ja. (Prim. prev.)

Alahov vrt

Majka je svukla putničku pidžamu i obukla po meri skrojene pantalone od tvida i svilenu košulju. Kuvala je gulaš za Moa. Vezala je čipkanu kecelju oko struka i uvila maramu oko kose.

Mo nam je našao novu kuću na Beverli hilsu, odmah severno od Bulevara Sanset, na uglu ulica Bedford i Benedikt kanjon. Bila je to niska vila u španskom stilu, smeštena na jutru negovanih travnjaka, sa obaveznim plavim bazenom, „za Dete“. Obožavala sam njen vrt preplavljen suncem; razuzdanih boja, sa ogromnim crvenim i zlatnim cvetovima u obliku trube, stablima pomorandže i limuna, smokvama, kamelijama, gladiolama i bujnim zelenim palmama, koje su šuštale kao papir na toplom povetarcu. Pored gostinske kuće bio je maleni ružičnjak. Kolibriji, sićušni mehanički dragulji, lebdeli su i okretali se. Telohranitelj mi je pokazao kako da od šećera i vode napravim hranilicu za ptice, koju sam kačila na jedno drvo u hladu.

Kuća ogledala je bila savršena za filmsku zvezdu. Unutra, zidovi su bili oblepljeni izvrsnim ručno slikanim tapetama, a lakirani podovi su bili zastrti životinjskim kožama. Najupečatljiviji u sunčanoj sobi bio je veliki prašumski mural, a kauči i fotelje bili su presvučeni belom kožom mekom kao maslac.

Smatrala sam da je to tako otmeno. Majka je smatrala da je prostački i „tako holivudski“. Spuštala je roletne da zakloni sunce i retko se usuđivala da izađe u vrt iz straha da ne upropasti svoju mlečnobelu kožu. Jedine prostorije koje je volela bile su njena spavaća soba u bojama slonovače i zlata, i veličanstvena trpezarija sa ogledalima; njene ploče od *verre églomisé*¹⁵ prikazivale su visoke palme i divlje životinje iz džungle.

Ogledala. Ogledala su bila na sve strane. Bio je to minijturni Versaj. Prekrivala su zidove unutrašnjosti kuće, a ako to nije dovoljno, tu su bili kamini sa ogledalima i nameštaj sa ogledalima; toaletni stočić u francuskom stilu, sto za trik-trak i lampe sa ogledalima. Vrata su bila uokvirena ogledalima. U majčinoj spavaćoj sobi ogledalo je bilo čak i na tavanici.

Kuda god da sam lutala, uhvatila bih odraz punačke devojčice u drečavoj haljini od organdina pufnastih rukava, koja je slabo sakrivala prevoje sala oko njenog struka. Kako grozno izgleda. Kako je treba izbegavati. Od samog početka rešila sam da što više vremena provodim napolju. To je bilo lako kada živiš u Holivudu.

Plutajući na gumenom kolutu u plavom bazenu osećala sam se kao u bestežinskom stanju. Pod budnim okom svog telohranitelja, provodila sam sate u vodi čim bih se vratila kući iz studija. Ali uvek sam pazila da budem obučena i spremna za večeru kad me majka pozove.

Danas je majka bila u najboljem mogućem raspoloženju. Nemontirani dnevni materijal *Crvene carice* bio je uspeh. Mo je bio zadovoljan. Čim je stigao, majka mu je izula cipele, oprala i izmasirala noge i spakovala ih u meke turske papuče. Sipala sam mu čašu ledenog šampanjca. Majka je mešala gulaš. Od uvek sam se pitala kako joj polazi za rukom da nikada, nikada ne isprska odeću ni jednom jedinom kapljicom.

¹⁵ Fr.: pozlaćeno staklo. (Prim. prev.)

„Oh, Mo, one duge haljine znače da se prvi put neće videti čuvene Maduine noge. Tako i treba onim prokletim krznarima. Kakva sprdnja.“

Majka se zakikota. I ona je stekla izraženu netrpeljivost prema svom zgodnom glumačkom partneru, zbog čega je njenom režiseru bilo veoma drago.

„Piter... taj... beskorisni pobačaj. Znaš li da za desert naručuje sladoled? Odrastao čovek! Samo Amerikanci jedu kao deca. Znaš da tamo *dole* ima nagurane uloške. Taj *mennuble*.“¹⁶

Mo je odbijao dimove od lule i slušao. Zatim duboko udahnu.

„Srce, jesi li razmišljala o Katerinom školovanju? Treba da bude među drugovima sopstvenog uzrasta. Ne treba čitav mladalački život da provede u studiju. To nije zdravo. Neće biti nikakve otmice. Dobro je zaštićena.“

„Ali, Mo, ona govori samo nemački. To je nemoguće. Uzeću učitelja. Možda imaš pravo. Uvek imaš pravo.“

Skamenila sam se. Želela sam da naučim još engleskog, i da idem u američku školu, ali nisam mogla da podnesem da ne budem s majkom u studiju.

„*Muti*,¹⁷ ko bi ti donosio ručno ogledalo? I razvrstavao čestitke uz cveće, i razređivao veštačke trepavice?“

Nije trebalo da brinem. Majka nije imala ni najmanju nameru da me pošalje u školu. Bila je prestravljena od toga da postanem „Amerikanka“, i nikada nisam smela da imam sopstvene drugove. Plašila sam se da mi sutradan ujutru neće dozvoliti da dođem na set, jer je snimala scenu „smotre“. To mi je bio omiljeni kostim i žudela sam da je vidim pod Moovom rasvetom.

Kad je večera bila gotova, izvinila sam se, ustala od stola i spremila se za spavanje. Najpre sam se okupala. Voda je postala ružičasta. Bolela me je tiba. Glasno sam dozivala muti, koja je

¹⁶ Jidiš: mali, nespretn, slabić, rođen za neuspeh. (Prim. prev.)

¹⁷ Nem.: *Mutti* – mama. (Prim. prev.)

vrisnula kad me je videla. „Ne, ovo je nemoguće. Ima samo deset godina.“

(Aha, pomislih, znači ipak imam deset godina, a ne osam ili devet.)

„Mora da je do kalifornijskog vremena. Pogledaj Italijanke, a Meksikanke su još gore. Trebalo je da je ostavim u Berlinu, gde je hladno.“

Krupno je koračala po kupatilu.

„Kater, ne smeš da prilaziš muškarcima. Da li ti je jasno? Kloni se muškaraca. Zašto si mi ovo uradila?“

Obrisala me je peškirom i dala mi svileni ružičasti higijenski pojas i uložak, rekla mi da će se to događati svakog meseca i poslala me u krevet. Nisam imala pojma zašto treba da se klonim muškaraca. Odnosi li se to na sve muškarce, kao što je Mo, i čistač bazena? A šta je s mojim telohraniteljem, koji mi pomaže da hranim kolibrije? Život s majkom bio je tako zbunjujući.

Znala sam da je ljuta na mene. Kasnije se javila telefonom svojoj majci u Berlin da podeli razočaranje. Čula sam deliće razgovora: *samo dete, kalifornijska vrućina, ne prestaje da jede tu groznu hranu, ogromna, dijeta, časovi tenisa, tako mi je užasno, kako neko može da podnese da bude majka devojčicama...* i tada sam utonula u san.

Ne uzdiši više

Uveliko nakon što Dete spava u postelji, Madu čisti lice hamamelisom i oblači tamnu svilenu spavačicu. Moa je poslala kući. Želi da bude sama. Sedi za toaletnim stočićem i zuri u mene a da zapravo ne vidi. Govorim joj, iznova i iznova, da je još blistavija, još svetlija nego ikada pre. Pretražuje lice ne bi li naišla na tanke bore, ali na Nefertiti nema nijedne.

Loše se oseća zbog onog prokletog deteta. Tako je sebično. Raste, pa šta? Nije više dete. Haljine pufnastih rukava vratiće se i te kako. Ali Madu nema od čega da strepi. U ovom novom filmu biće dražesnija nego ikada. Goldberg će se pobrinuti za to. Biće to njegov poklon na rastanku. Ostaviće je, ponovo, ali daće joj svoje svetlo.

Ima trenutaka kada onima koje volim moram da zapretim prstom. Madu zna kako reži crni pas.¹⁸ Njeni prijatelji vide tu neiscrpnu energiju, posvećenost, prekovremeni rad, disciplinu. Ja vidim dane provedene u krevetu, spuštene roletne i odbijanje da jede. Moraću da budem strogo. Ovo s Detetom je udarac; zastoj. Moram da iznesem malo mudrosti u smislu „majka zna najbolje“.

¹⁸ Engl.: *black dog* – utučenost, potištenost, seta. (Prim. prev.)

„Dobro“, umorno veli ona. „A šta ti imaš da kažeš?“

„Odlično znaš šta ću reći.“

„Da me svi obožavaju. Sita sam obožavanja. Smučilo mi se to.“

„Ne budu li te obožavali, dobiće svoje.“

Ona se smeši.

„Znači misliš da sam egomanijak? Vredno radim kako bi svi bili nahranjeni i obučeni. Moj život ne pripada meni – ja pripadam svom poslu.“

„Znaš šta uvek kažem, najdraža: *posao je zabavniji od zabave.*“

„Kakva će biti moja sudbina, ogledalo? Pretpostavljam da piše u zvezdama?“

„Ne verujem u astrologiju; jedine zvezde koje mogu da okrivim za svoje neuspehe jesu one što se šetaju po pozornici.“

Ona se smeje. Uvek mogu da je nasmejem. Ona pogleda u prozor i mastiljavocrnu noć. Takvim noćima oseća se daleko od kuće. Ogrlica blistavih zvezda tvori luk preko neba.

Ona pali cigaretu i duva mi plavi dim u lice. Ma kolikom nervnom napetošću bila obuzeta, puši sporo i metodično. Ostavljam je njenim mislima. Gasi cigaretu, namešta budilnik za pola pet, gasi lampu i leže u postelju.

Trema

Majka me je ujutru pozvala, a ja nisam izustila ni jednu jedinu reč iz straha da će se setiti Moovih upozorenja i poslati me u školu. Bila je ciča zima dok smo ulazile u studijska kola; podsetnik na pustinju na kojoj je Holivud podignut. Naučila sam da se oblačim višeslojno, i svlačila svaku kožu kako je sunce izlazilo i kako je postajalo vrelo. Ličila sam na debelu gusenicu; izgled nije poboljšavalo ni to što mi je majka stavila na glavu pletenu vunenu kapu bež boje.

Ne računajući ulične svetiljke, koje su ovičavale Garderobnu ulicu, na parceli je bio mrkli mrak. Kad smo se vratile u njenu garderobu, vazduh je bio ispunjen prekrasnim mirisom masne boje, kafe i danskog peciva. Ljudi me danas pitaju jesam li mrzela svoj tadašnji život, ali ne, obožavala sam ga. Razume se, ponekad sam bila usamljena, ali nikada, nikada mi nije bilo dosadno. Osim toga, tada nisam znala ni za kakav drugi život. Čak i sada, miris masne boje pomešan s kafom vraća me pravo u te dane, a uspomene su tople i utešne. Telo nas izdaje.

Pokrenule smo se; znale smo šta su nam dužnosti. Toga dana Mo je snimao važnu scenu; kako Crvena Kraljica¹⁹ vrši

¹⁹ *Red Queen* tj. Crvena Kraljica je lik iz romana Luisa Kerola *Alisa u svetu s one strane ogledala* (u srpskom prevodu Kerolove knjige to je

smotru svoje ruske vojske. Majka će biti u svom najboljem izdanju, ali treba završiti još mnogo posla.

Stavila sam joj pepeljaru na sto pored zida i donela joj šoljicu za kafu i tanjirić od finog porcelana. Majka se skinula i zaodena u beli bademantil. Prvo kosa. Uvek prvo kosa. Neli joj je začesljavala kosu s lica, uvijajući je i uplićući veštim rukama. Onda se Dot laćala svog posla. Niko nije govorio. Sve se odvijalo u nemoj usredsređenosti. Proredila sam trepavice i dodala ih Dot s naročitim lepkom. Majka je pomno proučavala svoje lice u ogledalu. Uzela je ukosnicu, umočila je u belu masnu boju i razmazala duž ivice donjih kapaka. Oči joj čudesno porastoše. Zatim usne. Savršen Kupidonov luk.

Konačno je došao red na haljinu za smotru. Bila je to ona zelena plišana čiji smo crtež videle onog prvog dana. Porubljena nercom. Travis je nadmašio sebe. Svi će pamtiti tu haljinu. Garbo će sigurno biti besna kao ris kad je bude videla. Travis je napravio preveliki muf koji se slaže s porubom i šubarom. Majka je imala pravo kada je neizostavno zahtevala da joj kosa bude vezana, tako da joj kozačka šubara, bećarski nakrivljena, ne umanjuje lepotu lica. Na svakome drugom ta ogromna šubara bila bi besmislena. Ona nikada nije izgledala zanosnije.

Kako je prebaciti u studio kad je haljina toliko široka da jedva može pobočke da izađe na vrata? U garderobu su joj poslali zaprežna kola. Skočih napred da joj pomognem da se popne u njih.

„Ne, anđele. Ne smeš da diráš pliš kako ne bi ostavila tragove prstiju.“

Pomogao joj je Travis, sa specijalnim rukavicama. U zadnjem kraju kola bilo je posebno sportsko sedište za mene. Majka je stajala uspravno, držeći se za ogradu. Konj je krenuo puževim korakom, prevozeći svoj najdragoceniji tovar.

Crna Kraljica, pošto je reč o šahovskoj figuri), a u pitanju je i aluzija na poznati film *Scarlet empress* (ovde u tekstu *Crvena carica*). (Prim. prev.)